

Trestná činnost z nenávisti

Vendula Divišová

Kriminální politika, 30.11.2016

koncept „hate crime“

- vznik konceptu „hate crime“ v USA, rozvoj 70., 80. léta
- 90. léta - rozšíření konceptu do dalších zemí (VB, Kanada, Skandinávie...)
- hate crime / trestná činnost z nenávisti / násilí z nenávisti - zavádějící pojem
- spíše předsudečnost (x nenávist) - předsudečná trestná činnosti / „trestné činy s kolektivní předsudečnou motivací“ (Mareš 2011)
- trestný čin spojený s předsudečným motivem
- cíl útoku pachatelem cíleně zvolen na základě určité chráněné charakteristiky
- cíl útoku - osoba / skupina lidí / majetek napojený na danou skupinu
- chráněná charakteristika (rasa, národnost, etnikum, víra...) - skutečná i domnělá
- „hostility“ x „discriminatory“ model (OSCE 2009)

koncept „hate crime“

- chápání „násilí z nenávisti“ dle in IUSTITIA:
- „NzN je **útok vyvolaný předsudky a stereotypy vůči určité skupině lidí.**“
- „Konkrétní lidé či jejich majetek se stávají terčem tohoto násilí nikoli kvůli své osobní zkušenosti s útočícími jedinci, nýbrž na základě své skutečné či domnělé skupinové příslušnosti. Tato příslušnost je pachatelem či pachatelkou rozeznávána podle jistých skupinových charakteristik, které jsou buď nezměnitelné, nebo není spravedlivé jejich změnu požadovat.“
- „V tomto smyslu je NzN vždy symbolické. Prostřednictvím napadených je vysílána zpráva širšímu společenství o tom, že některé skupiny do společnosti nepatří.“
- „pro jejich vznik je rozhodující sociální kontext.“
- obětí - znevýhodněná pozice ve společnosti

(In IUSTITIA (2015): Zpráva o násilí z nenávisti v České republice 2014, on-line. Dostupné z: <http://www.in-ius.cz/dwn/znz2015/znn2014cz.pdf>)

koncept „hate crime“

- HC x diskriminace
- HC x „hate speech“ (HC původně jen fyzické násilí, později i verbální)
- na některé politické motivace nemusí být aplikován (např. oběť ze skupiny hlásající nenávist)
- HC x extremisticky / politicky motivovaná kriminalita
- HC nemusí být páchán v zájmu nedemokratických politických ideologií

kritika HC

- nejasnost pojmu
- kulturní podmíněnost
- posilování negativního dopadu na společnost (konfliktní linie)
- ale i odmítání konceptu jako takového (zvýhodňuje některé skupiny) (Mareš 2011)
- kriminalizuje myšlenky
- zodpovědnost za vlastní motivy? (morální vina x trest)
- je možné motivy ovlivnit vůlí? (úmysl x motiv) (Brax 2016)

HC a české právo

- zákon č. 40/2009, trestní zákoník
- 1. „čistý“ HC - nenávistná pohnutka v **základní skutkové podstatě** (§ 352 *Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci* / § 355 *Hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob* / § 356 *Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod*)
- 2. nenávistná pohnutka v **kvalifikované skutkové podstatě**
- 3. **obecná přitěžující okolnost**
  - zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích
  - zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
  - zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů

HC a české právo (základní skutková podstata)

§ 352 *Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci*

(1) Kdo skupině obyvatelů vyhrožuje usmrcením, ublížením na zdraví nebo způsobením škody velkého rozsahu, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.

(2) Kdo užije násilí proti skupině obyvatelů nebo jednotlivci nebo jim vyhrožuje usmrcením, ublížením na zdraví nebo způsobením škody velkého rozsahu pro jejich skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou skutečně nebo domněle bez vyznání, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.

(3) Stejně jako v odstavci 2 bude potrestán,

a) kdo se spolčí nebo srotí ke spáchání takového činu, nebo

b) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem.

HC a české
právo
(základní
skutková
podstata)

§ 355 *Hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob*

(1) Kdo veřejně hanobí

a) některý národ, jeho jazyk, některou rasu nebo etnickou skupinu, nebo

b) skupinu osob pro jejich skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou skutečně nebo domněle bez vyznání,

bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

(2) Odnětím svobody až na tři léta bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

a) nejméně se dvěma osobami, nebo

b) tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem.

HC a české
právo
(základní
skutková
podstata)

§ 356 *Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod*

(1) Kdo veřejně podněcuje k nenávisti k některému národu, rase, etnické skupině, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob nebo k omezování práv a svobod jejich příslušníků, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

(2) Stejně bude potrestán, kdo se spolčí nebo srotí k spáchání činu uvedeného v odstavci 1.

(3) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem, nebo

b) účastní-li se aktivně takovým činem činnosti skupiny, organizace nebo sdružení, které hlásá diskriminaci, násilí nebo rasovou, etnickou, třídní, náboženskou nebo jinou nenávist.

HC a české
právo
(kvalifikovaná
skutková
podstata)

§ 140 **Vražda**

(1) Kdo jiného úmyslně usmrtí, bude potrestán odnětím svobody na deset až osmnáct let.

(2) Kdo jiného úmyslně usmrtí s rozmyslem nebo po předchozím uvážení, bude potrestán odnětím svobody na dvanáct až dvacet let.

(3) Odnětím svobody na patnáct až dvacet let nebo výjimečným trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2

a) na dvou nebo více osobách, b) na těhotné ženě, c) na dítěti mladším patnácti let, d) na úřední osobě při výkonu nebo pro výkon její pravomoci, e) na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinnosti,

f) na zdravotnickém pracovníkovi při výkonu zdravotnického zaměstnání nebo povolání směřujícího k záchraně života nebo ochraně zdraví, nebo na jiném, který plnil svoji obdobnou povinnost při ochraně života, zdraví nebo majetku vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona,

g) na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání,

h) opětovně, i) zvláště surovým nebo trýznivým způsobem, nebo j) v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného majetkový prospěch nebo ve snaze zakrýt nebo usnadnit jiný trestný čin nebo z jiné zavrženíhodné pohnutky.

obecná přítěžující okolnost

§ 42 *Přítěžující okolnosti*

Soud jako k přítěžující okolnosti přihlédne zejména k tomu, že pachatel

a) spáchal trestný čin s rozmyslem nebo po předchozím uvážení,

b) spáchal trestný čin ze ziskuchtivosti, z pomsty, z národnostní, rasové, etnické, náboženské, třídní či jiné podobné nenávisti nebo z jiné zvlášť zavrženíhodné pohnutky,

c) spáchal trestný čin surovým nebo trýznivým způsobem, zákeřně, se zvláštní lstí nebo jiným obdobným způsobem,

d) spáchal trestný čin využívaje něčí nouze, tísně, bezbrannosti, závislosti nebo podřízenosti,

e) trestným činem porušil zvláštní povinnost,

f) ke spáchání trestného činu zneužil svého zaměstnání, postavení nebo funkce,

g) spáchal trestný čin vůči osobě podílející se na záchraně života a zdraví nebo na ochraně majetku,

h) spáchal trestný čin ke škodě dítěte, osoby blízké, těhotné, nemocné, zdravotně postižené, vysokého věku nebo nemohoucí

(...)

p)

HC v ČR (pár čísels za rok 2014, 2015)

- 2014 - 86 incidentů z nenávisti (policie prokazovala nenávistnou pohnutku v 44 případech)
- obecně nárůst NzN
- typická oběť: muž 25-45 let, české občanství
- nejčastější motivace: národnost, etnicita (41) / náboženské vyznání (14) / barva pleti (8) / minoritní sexuální identita (7)
- totožnost - 17 pachatelů / 40 - příslušnost ke krajní pravici
- nejčastější formy: slovní útok / fyzický útok / zastrašování / vyhrožování
- nejvyšší výskyt: kraj Praha, Ústecký, Moravsko-slezský // Praha, Brno, Havířov (In IUSTITIA 2015)
- 2015 - stíháno 130 osob a obžalováno 115 osob (statistiky NSZ)

problémy s aplikací HC

- nadužívání konceptu (předsudečná pohnutka musí být tou primární)
- smíšená pohnutka - nelze odstíhat jako HC
- obtíž skutečnou pohnutku v době činu prokázat (přímý důkaz x řetězec nepřímých důkazů)
- nutné prokázat úmysl (role kontextu)
- předsudečná pohnutka dovozována z příslušnosti pachatele k PEX
- někdy neochota OČTŘ čin jako HC stíhat
- nestíhání nenávistných projevů politických elit a dalších zástupců politické scény

výroky M. Konvičky

- *"Pokud vstoupíme do politiky, vyhraje volby, vás muslimové nameleme do masokostní moučky."*
- *"Koncentráky pro muslimy naštěstí budou, ne bohužel. Řekli si o to sami."*

použitá literatura a zdroje

- Brax, David. 2016. Motives, Reasons, and Responsibility in Hate/Bias Crime Legislation, *Criminal Justice Ethics*, 35:3, 230-248.
- In IUSTITIA. 2015. Zpráva o násilí z nenávisti v České republice 2014, on-line text (<http://www.in-ius.cz/dwn/znz2015/znn2014cz.pdf>).
- Kalibová, Klára. 2012. Stanovisko In IUSTITIA, o.s., k textu doc. JUDr. PhDr. Miroslava Mareše, PhD., *Problematika Hate Crime. Zahraniční zkušenosti a možnost aplikace tohoto přístupu v ČR s důrazem na trestné činy z nenávisti proti cizincům*, on-line text (<http://www.in-ius.cz/dwn/tz-stanoviska/stanovisko-k-pojeti-hate-crime-a-extremismu.pdf>).
- Mareš, Miroslav. 2011. *Problematika Hate Crimes*. Ministerstvo vnitra, online-text (<http://www.mvcr.cz/clanek/problematika-hate-crimes.aspx>).
- Organisation for Security and Cooperation in Europe. 2009. *Hate Crime Laws. A Practical Guide*. Warsaw: OSCE ODIHR.